

de Uitdienstbode

PERIODIEK VOOR DE LEDEN VAN DE KRING UVA-SENIOREN VAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

OUDE GEBOUWEN ALS SPIEGEL VAN DE GESCHIEDENIS:

Agnes Schreiner

Uit de praktijk van een Amsterdamse bouwhistoricus

Met deze titel die wijst naar ‘Oude gebouwen’ en ‘Amsterdamse bouwhistoricus’, lag er een interessante kringmiddag in het verschiet. Inderdaad hebben we 15 maart jl. in een bijna volle Academische Club geboeid geluisterd naar de met powerpointia’s ondersteunde lezing van Gabri van Tussenbroek, UvA-hoogleraar Stedelijke identiteit en monumenten, in het bijzonder van de stad Amsterdam. De leeropdracht dankt Van Tussenbroek aan de Gemeente Amsterdam waardoor zijn aandacht uitgaat naar gebouwen in de stad. Niet naar de gebouwen van de UvA, als u dat mocht denken; dat is om een dubbele pet te voorkomen. U zit voor deze lezing ook op een verkeerd spoor als u bij ‘oude gebouwen als spiegel van de geschiedenis’ denkt aan gebouwen als de oude Rai, het Paleis

van Volksvliet of de Jan Roodenpoortstoren, met andere woorden aan gebouwen die er niet meer zijn. Van Tussenbroek schrijft er wel over, maar bij zijn onderzoek naar de stad richt hij zich primair op bestaande gebouwen. Hij en zijn team bezoeken zo’n tweehonderdvijftig gebouwen per jaar. Bij een aantal daarvan gaat hij op zoek naar historisch bouw materiaal en naar nog bestaande bouwconstructies uit de verloren tijd. Hij zegt zelf dat zijn werk het best omschreven kan worden als dat van een ‘bovengrondse archeoloog’.

Jonge gevels ervoor en oude constructies erachter

Van Tussenbroeks vondsten blijven veelal verborgen voor de stadswandelaar die lopend door bijvoorbeeld de Warmoesstraat een achttiende-eeuwse lijstgevel opmerkt, maar niet weet dat die aangebouwd is tegen houten bouwskelet van eeuwen daarvoor. Van Tussenbroek heeft met zijn team op verscheidene plaatsen in de stad hout-skeletten onderzocht en in kaart gebracht. Met behulp van een holle boor met een diameter van zo'n twee centimeter hebben zij houtmonsters genomen en zo het groeipatroon van de

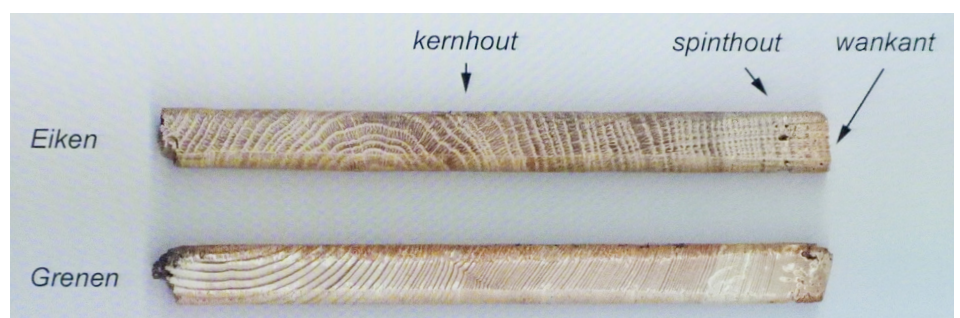

Gabri van Tussenbroek

jaarringen kunnen analyseren. Vastgesteld kon worden dat het huis Warmoesstraat 90 in 1485 gebouwd moet zijn en daarmee het oudste bewaarde woonhuis is van Amsterdam. Amsterdam moet dit record wel afleggen tegen andere Nederlandse steden waar veertiende-eeuwse en nog eerdere woonhuizen zijn ontdekt. Maar wat niet is, kan nog komen. Wie weet worden er nog oudere constructies gevonden. ‘De geschiedenis is nooit af,’ zegt Van Tussenbroek.

Het feit dat zijn archeologische vondsten gedaan moeten worden achter de voordeur, maakt dat deze sterk afhangen van actuele bouwplannen en de bijbehorende vergunningaanvragen. ▶

Verslag van de lezing van Van Tussenbroek door Agnes Schreiner	1
Menno heeft een boek gelezen door Menno Polak	3
Mededeling van het bestuur door Kees Piena	4
Een prettig gesprek door Henriëtte Ritter	4
Verslag van de voorjaarsborrel door Hans de Vries	6
Redactioneel door Agnes Schreiner	7
Verslag van de lezing van Martijn Rep door Margot Taal	8
Verslag van het concert van het Sweelinck Orkest door Liesbeth van Welie	10
Fotorubriek door John Kleinen	11
UvA Erfgoed door Marian Schilder	12
UvA-nieuws/Colofon/Agenda	13

Houtmonsters genomen met behulp van een holle boor met een diameter van zo'n twee cm

Amsterdam is eigenlijk geen geschikte plek om te bouwen

Maar wat komt er tijdens een verbouwing onverwachts boven water, wie vraagt dan om nader onderzoek? Door het bekend worden van zijn vondsten hoopt Van Tussenbroek dat niemand meer zomaar plafonds uit het huis trekt en balken gaat afzagen. Hij vindt het vanzelfsprekend dat er wordt verbouwd en weet als geen ander dat dit in het verleden niet anders is geweest. Ook latere verbouwingen in een ouder gebouw wil hij graag vaststellen. “Waarom ziet het oude historische gebouw eruit zoals het eruit ziet; sinds wanneer staat het daar zoals het er nu staat; wat is er na de oplevering mee gebeurd?” zijn de vragen van zijn onderzoek. Van een pand aan de Oudezijds Voorburgwal toont Van Tussenbroek ons de mooie negentiende-eeuwse suitedeuren en stelt dat deze “een afleesbare bouwfase vertegenwoordigen van een pand dat zelf vele malen ouder is”. Gewoonlijk vindt men zijn team achter de gevel aan het werk maar soms op

straat. Enthousiast wijst Van Tussenbroek op een stapeltje natuurstenen gebruikt bij de sluis van de Grimburgwal waarin de merkjies van de steenhouwers gebeiteld staan; het archief wijst uit dat dit merken in 1548 is gebeurd.

Materialen vertellen

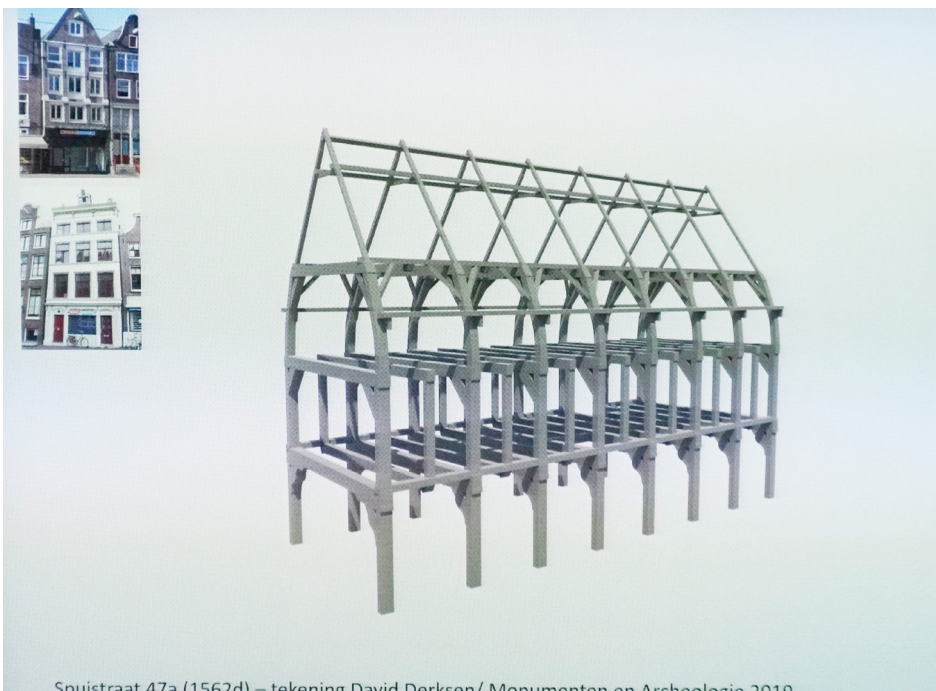
Voor wat het jaarringenonderzoek aangaat, zijn er inmiddels zo’n honderd gebouwen onderzocht en bijna tachtig procent van de houtmonsters viel te dateren. Maar dateren is één ding. Met alle gegevens over het gebruikte materiaal valt er veel meer te vertellen over de bouwgeschiedenis. Van Tussenbroek pakt uit over de vijftiende-eeuwse stadsbrand, de zestiende-eeuwse woningnood, de zeventiende-eeuwse verstening en economische bloei, de achttiende-eeuwse aardbevingen. Amsterdam is eigenlijk geen geschikte plek om te bouwen. Het staat op moerasgrond en heeft geen flinke bossen in de buurt. Hout komt van heinde en verre, per schip of als houtvlot wat uit specifieke bevestigingsporen blijkt. Baksteen komt van niet zo ver, maar natuursteen werd uit groeves van omliggende en nog verder liggende landen aangevoerd. Het aangevoerde materiaal werd hier bewerkt door lokale ambachtslieden, zo wijst vergelijking met bewerkingen in de gebieden van herkomst uit. Ook vertelt Van Tussenbroek over het proefschrifton-

derzoek dat in Leiden het verschil in gewone huisbouw en stedelijke opdrachtbouw onderzocht. De uitkomst daarvan blijkt ook in Amsterdam op te gaan: na 1610 wordt eiken anders dan in gebouwen die eigendom zijn van de stad en grote instellingen in de gewone woonhuizen nauwelijks meer gebruikt. Geen wonder dat dit soort kennis studenten aanspoort om meer kennis te vergaren over historisch bouw materiaal en oude bouwtechnieken. Dat hun reconstructies met digitale 3D-technieken daarbij tot de verbeelding spreken, hoeft niet te worden uitgelegd.

... dateren is één ding

In de smaak

Van Tussenbroek antwoordt begeesterend op vragen uit de zaal over oude voorgevels en jongere constructies erachter, over de geboorde gaten in het hout, over scheeps- en huizenbouwers, over de gesloopte Sint-Annakerk naast de Oosterkerk, over strategische aanpak of toevallig aanbreng, over UvA-gebouwen, over voorkomen van sloop. Hans de Vries die namens het bestuur van onze kring en in plaats van de voorzitter (toen nog Ruud Beijerveld die – met corona zo goed als achter de rug – voor de zekerheid thuisbleef) de spreker al van harte welkom heette, moet omwille van de tijd zijn bedankwoordje inzetten. Hij weet dat sommige sprekers het geluk hebben dat het onderwerp van hun verhaal in de smaak valt bij ontzettend veel mensen en zegt dat dit zeker voor Van Tussenbroek geldt. Het gaat over iets dat ons allemaal aangaat, waarin we vertoeven of ons begeven en dat het belang van aandacht voor dat erfgoed onderstreept. Na zijn klein gebaar van grote dank gaat de bar open en komen de vertrouwde bitterballen uit de keuken van de Amsterdamse Club. ■

Spuistraat 47a (1562d) – tekening David Derksen/ Monumenten en Archeologie 2019

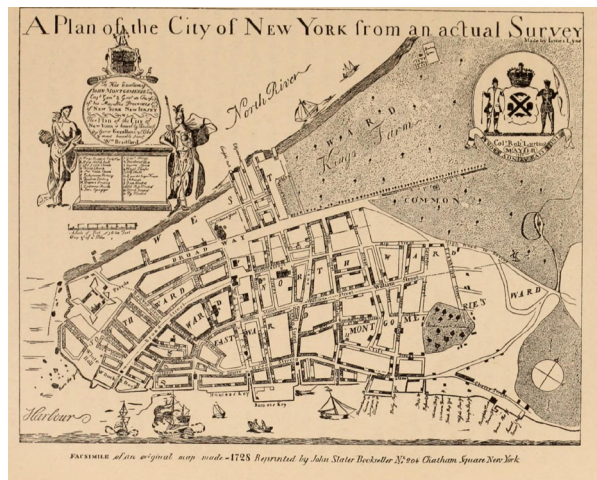
Francis Spufford, *Golden Hill* (Londen 2016), *Gouden bergen* (Amsterdam 2017)

New York in 1746

Het is 1 november 1746 wanneer Smith in New York aankomt. Liever: het zeilschip waarop hij vaart komt al laverend geleidelijk steeds dichterbij de haven van Manhattan. Tegelijk ijsbeert Smith over het dek in gespannen afwachting van de aankomst, het begin van een langverwacht avontuur. Als het schip is aangemeerd, is zijn eerste gang naar het kantoor van een grote handelsonderneming, Lovell & Co, aan Golden Hill Street, waar hij een wissel (een soort cheque) ter waarde van 1000 pond sterling aanbiedt. Dat is ongebruikelijk, het is extreem veel geld. En hoewel Smiths claim legitiem lijkt, staat Lovell niet te trappelen om hem uit te betalen. Wie is Smith eigenlijk en wat wil hij met al dat geld?

Zo begint Francis Spufford zijn uit 2016 daterende roman *Golden Hill*. Wie Smith is en wat hij van plan is, daar komen zijn New Yorkse gastheren en wij, de lezers, als in een whodunnit ook pas aan eind van de roman achter. Het verhaal speelt zich af in een kleine gemeenschap waar iedereen probeert Smith zijn geheim te ontfutselen. Aan het eind van de roman is het inmiddels Kerstmis en in die kleine twee maanden sinds 1 november heeft Smith heel veel meegemaakt. Maar in die belevenissen zit een dubbele bodem. Zijn meeslepende avonturen, een beroving, een achtervolging door een woedende menigte, een gruwelijk verblijf in een gevangenis, een dreigende executie, de opvoering van een toneelstuk, een duel, het zijn ook de clichés van Engelse achttiende-eeuwse avonturenromans, zoals bijvoorbeeld *Tom Jones* of *Joseph Andrews* van Henri Fielding. Daarmee is dit boek niet alleen een historische roman, maar door het gebruik van deze achttiende-eeuwse clichés doet het zichzelf bijna voor als een roman uit die tijd.

Waarom plaatst een schrijver, niet alleen deze, een roman eigenlijk in het verleden? Een (literair) auteur heeft tenslotte meer te vertellen dan alleen een verhaal-tje. Dus wat wil de auteur van een

Lossing, Benson John, (1884). *History of New York City: embracing an outline sketch of events from 1609 to 1830, and a full account of its development from 1830 to 1884.* New York: Perine Engraving and Pub. Co.; Collectie: Columbia University Libraries

historische roman? Heeft hij ons iets over het verleden te zeggen en is de roman dus een vorm van geschiedschrijving? Of is het verleden alleen de setting waarin de schrijver zijn roman plaatst, bijvoorbeeld omdat een actuele kwestie tegen een historische achtergrond scherper kan worden neergezet? Dat die vragen zich aan mij opdringen, komt meer voort uit literaire dan uit historische belangstelling. Er worden veel historische romans gepubliceerd en als historicus ben ik door het genre geïntrigeerd. En soms, ik geef het toe, geïrriteerd.

In het boek van Spufford wordt een verhaal verteld dat de auteur in staat stelt een beeld te geven van de politieke, sociale, economische en geografische kenmerken van Manhattan in het midden van de achttiende eeuw. Dat New York toen alleen bestond uit het zuidelijkste puntje van Manhattan, is geen nieuws. Maar ik had me nooit gerealiseerd hoe klein het was met niet meer dan 5000 permanente bewoners. Op bepaalde momenten, op het hoogtepunt van het handelsseizoen, bevolkte een veelvoud daarvan de stad. New York speelde een sleutelrol in de intercontinentale handel. Het achterland produceerde voedsel dat naar het Caraïbisch gebied werd gebracht, waar door inzet van slavenarbeid suiker voor de Europese markt werd verbouwd. Het handelskantoor waar Smith zich meldt, is

een fusie tussen de oude handelshuizen van de Engelse Lovells en de Nederlandse familie Van Loon. Smith wordt uitgenodigd bij de Van Loons, die onderling nog Nederlands spreken, om het Sinterklaasfeest mee te vieren. Politiek broeit het: de vertegenwoordigers van de Engelse kroon stuiten op langzaam groeiend verzet van de Amerikaanse kolonisten. Kortom: de onafhankelijkheidsoorlog gloort aan de horizon. Terloops komt de geldcirculatie met munten van de verschillende Amerikaanse koloniën, die niet allemaal evenveel waard waren, er in voor: "Vier Connecticut-penny's, acht Rhode Island-penny's, mompelde Lovell. Twee Rhode Island-shillings, achttien Jersey-penny's, één Jersey shilling, achttien Philadelphia-penny's, één Maryland shilling..." Dit laatste sprak mij dan weer aan omdat de geldomloop, met veel munten van uiteenlopende herkomst en waarde, in de Nederlanden in de zeventiende eeuw onderwerp van mijn proefschrift was. Spufford wil heel veel informatie over New York met ons delen, en doet dat langs de omweg van een goed verteld, spannend verhaal.

Dit stukje mag best gelezen worden als een aanbeveling. Al gaat het in het boek minder om het verhaal dan om de geschiedenis, en al zijn de avonturen van Smith achttiende-eeuwse clichés, ik heb het boek (een paar keer) met heel veel plezier gelezen. ■

Op het moment dat dit nummer van *de Uitdienstbode* verschijnt zijn we halverwege 2022 en het lijkt dat ons leven weer het ritme te pakken heeft van voor corona. Inmiddels hebben we twee lezingen, een voorjaarsborrel en een concert achter de rug en maken we ons op voor activiteiten in de tweede helft van dit jaar. Zie daarvoor de activiteitenagenda op de laatste bladzijde. Een groot probleem voor het bestuur is de sluiting van de Academische Club, waar nog geen geschikt alternatief voor is gevonden. Belangrijk daarbij is dat het niet alleen om een ruimte gaat waar bijvoorbeeld lezingen kunnen plaatsvinden, maar waar het aansluitend ook gezellig toeven is met een drankje en een hapje. Suggesties voor zo'n ruimte zijn zeer welkom. Inmiddels zijn er van andere gebruikers van de Academische Club initiatieven tot behoud van de club. Het bestuur steunt die initiatieven en zal zich zover nodig daarbij aansluiten. ■

EEN PRETTIG GESPREK MET KEES PIENA:

→ Henriëtte Ritter

geen tijd voor geraniums

Het was weer zover: tijd om voorbereidingen te treffen voor het volgende interview. Deze keer hoefde ik niet lang na te denken wie mijn gesprekspartner zou zijn: onze hoofdredacteur, Kees Piena, die een poosje geleden aangekondigd had dat hij zou stoppen met zijn functie bij *de Uitdienstbode*. Hij zou Ruud Bleijerveld opvolgen als voorzitter van de seniorenkring. Een kleine aardverschuiving, waar ik op mijn manier aandacht aan wilde schenken door hem te vragen voor een interview in ons zomernummer. En zo stapte ik op een regenachtige dag in de trein naar Hoorn, waar het gesprek plaats zou vinden. Kees had alles gedaan om mij het reizen makkelijk te maken. Hij had een paar geschikte treinen voor mij uitgezocht; mij doorgegeven op welk perron ik mij moest begeven; en hoe ik, eenmaal in Hoorn aangekomen, de goede uitgang kon vinden. Toen ik op de afgesproken tijd het station uitliep kwam mijn gastheer al in zijn witte autootje voorrijden. Een hele opluchting voor iemand die gauw het spoor bijster is.

Ik vind het altijd leuk en spannend om mijn gesprekspartner in zijn/haar vertrouwde omgeving te ontmoeten. En deze keer gold dat des te meer, omdat ik Kees al jarenlang heb meegeemaakt tijdens de redactievergaderingen en bijeenkomsten van de seniorenkring. Toen ik zijn huis binnenkwam was ik verrast: ik kwam een zeer ruime, moderne huiskamer binnen, die door een enorme glazen schuifpui van de tuin was gescheiden. Het regende pijpenstelen en het was erg vroeg in het seizoen, maar desondanks vond ik zijn tuin nu al paradijselijk: aan water gelegen en uitkijkend op een lommerrijk park, had deze stadstuin de allure van een heus landgoed. Wij installeerden ons aan een van de twee moderne tafels waar Ada, zijn vrouw, al versnaperingen had klaargezet, en wij begonnen met het interview.

Kees stak meteen van wal: “In jouw vorige interview zegt Hanneke Grotenbreg dat zij een prater is en geen spreker. Maar ik ben een prater en een spreker (veel moeten doen), maar ik kan ook redelijk goed luisteren!”

Ja maar nu heb ik de rol van luisteraar. Ga maar lekker op je praatstoel zitten. Want ik weet niet zoveel van je, behalve dan dat je een lange en gevarieerde carrière als bestuurder aan de UvA achter de rug hebt. “Waar zal ik beginnen?”

Bij het begin! Waar ben je geboren? En waar ben je opgegroeid? Hoe ben je de Kees Piena geworden die ik voor mij zie? “Dat is een heel verhaal, want toen ik ter wereld kwam had ik een andere naam, namelijk Peer Buiteveld.”

Wat een verrassing meteen al aan het begin van het interview! “Ik zal het je uitleggen. Mijn ouders, die in Leiden woonden, zaten allebei in het verzet en moesten op een gegeven moment onderduiken. Zij vluchtten naar de Amsterdamse Pijp, waar ik in 1944 geboren ben. Alleen waren mijn ouders niet getrouwd omdat het vorige huwelijk van mijn vader niet ontbonden kon worden, want ondergedoken. Ik kreeg daarom de achternaam van mijn moeder, Buiteveld.”

De voornaam ‘Peer’ klinkt mij nogal Fries in de oren ...

“Dat klopt echter niet! Mijn moeder kwam weliswaar uit Friesland, (‘pake’ was daar boer/veehandelaar), maar de naam kwam van mijn vaders favoriete muziek, de *Peer Gynt Suite*. Toen mijn vader in de oorlog toch nog werd opge- ▶

pakt en in de koepelgevangenis in Haarlem zat, heeft mijn moeder Peer in Kees veranderd (mijn vader heette ook Kees) omdat zij ervan uitging dat hij niet zou terugkomen. Mijn vader is echter in de oorlog nog door het verzet bevrijd. Toen mijn ouders na de oorlog met elkaar trouwden ben ik geëcht en kreeg mijn officiële naam: Kees Peter Piena.”

Piena is een naam die je niet vaak hoort.

“Mijn voorouders van vaders kant zijn Franse Hugenoten, dat is gebleken uit registers van de Waalse kerk, maar het is mogelijk dat zij daarvoor als Portugese Joden naar Frankrijk zijn gekomen en zich daar veiligheidshalve hebben ‘bekeerd’ tot het protestantisme. Dat bleek uiteindelijk een verkeerde keuze: zij moesten vluchten vanwege hun schuilgodsdienst en hebben zich als Hugenoten in Leiden gevestigd. Zoals gezegd, kwam mijn moeder uit Friesland en leerde mijn vader in de oorlog in het Academisch Ziekenhuis in Leiden kennen. Mijn vader was daar administrateur en mijn moeder (leerling)verpleegster.”

Bleven jullie als gezin na de bevrijding in Amsterdam wonen?

“Nee, wij gingen weer terug naar Leiden; mijn moeder met mij zelfs al in de oorlog. Mijn vader had daar al voor de SDAP in de gemeenteraad gezeten. Na de oorlog kwam hij weer in de raad, maar deze keer niet als lid van een politieke partij: hij kwam in aanmerking voor een van de zogenaamde ‘kwaliteitszetels’. Dat waren zetels bestemd voor leden van de Binnenlandse Strijdkrachten (sommige mensen die in het verzet hadden gezeten werden daarin opgenomen). Daarna werd hij gemeenteraadslid en later fractievoorzitter voor de Partij van de Arbeid en nog weer later acht jaar wethouder Openbare Werken. Hij had toen al meer dan veertig dienstjaren bij het ziekenhuis achter de rug, waar hij als jongen van dertien was begonnen.”

Na de basisschool ging Kees naar de hbs op de Hoge Rijndijk, die hij na drie jaar weer verliet.

“Ik was meer geïnteresseerd in andere

‘Op de mulo had ik leren leren’

zaken dan school en leren, waardoor ik twee keer bleef zitten. Mijn vader vond dat ik maar moest gaan werken, maar dat kon niet, ik was nog leerplichtig. Ik ging van de hbs naar de mulo en na twee jaar mulo weer naar de vierde klas van de hbs. Ik moest wel in de vakanties met bijles vakken inhalen. In 1964 deed ik fluitend mijn eindexamen. Op de mulo had ik leren leren.”

En ben je na je eindexamen gaan studeren aan de universiteit?

“Nee, ik moest in dienst omdat ik al wat ouder was. Ik heb de officiersopleiding gevolgd. Eerst werd ik pelotonscommandant in Bergen op Zoom en later in Wassenaar bij de Generale Staf verbindingsofficier. Het was een riant leven, kamer in Scheveningen en een goed inkomen.”

En na die dienstdtijd was je rijp voor de universiteit?

“Ja. Ik ging Politieke Wetenschappen studeren. Tijdens mijn studie heb ik allerlei baantjes gehad. Zo was ik bijrijder/broeder op een zitambulance. Later was ik werkstudent op het Goethe Instituut. Ik deed daar eerst simpel administratief werk, maar dat werd steeds meer. Ik heb er uiteindelijk negen jaar gewerkt tot er een nieuwe directeur kwam! Een vreselijke man die, om je een idee te geven, de 4 mei-herdenking maar onzin vond! Ik kon

‘Maar dan kun jij niet solliciteren!’

het totaal niet met hem vinden en hij probeerde me te ontslaan. Het werd een juridische procedure, waarbij ik mij uiteindelijk zelf bij de kantonrechter met succes heb verdedigd. De directeur werd in het ongelijk gesteld en ik kreeg een afkoopsom.”

Ondertussen had Kees al een baan als bibliothecaris bij de Gemeentelijke Dienst Volkshuisvesting in Amsterdam en zijn verweer bij de kantonrechter had hem doen besluiten om rechten te gaan studeren, Politicologie vond hij achteraf te theoretisch. Hij was intussen getrouwd en van Amsterdam naar Hoorn verhuisd en werd avond-/weekendstudent rechten, terwijl hij ook nog bezig was met zijn bibliotheekopleiding.

Wanneer ging je werken bij de universiteit?

“Tijdens mijn studie, waarover ik acht jaar heb gedaan, solliciteerde ik op de functie van planningscoördinator bij de Rechtenfaculteit (dat moet rond 1980 zijn geweest). Na ongeveer een jaar kwam er een advertentie voor directeur van de faculteit. Toen ik zei dat ik wel in de sollicitatiecommissie zitting wilde nemen, reageerde de secretaris van het faculteitsbestuur met de opmerking: ‘Maar dan kun jij niet solliciteren!’”

En zo werd je directeur van de faculteit.

“Ja. Die functie was een novum in 1981. Ik werkte nauw samen met de decaan en de taakverdeling was helder: hij was verantwoordelijk voor onderwijs en onderzoek (de artistiek leider) en ik (de zakelijk leider) voor huisvesting, personeel en financiën en viel daarvoor direct onder het College van Bestuur. Later werd die tweedeling algemeen en kreeg iedere faculteit een directeur. Na bijna vijftien jaar Rechtsgeleerdheid ben ik directeur geworden van de faculteit der Politieke Sociale en Culturele Wetenschappen, (PSCW) en van de faculteit der Wijsbegeerte. Een tijdje zelfs van alle drie faculteiten tegelijkertijd. Daarnaast had ik allerlei nevenfuncties die met het directeurschap samenhangen: zo zat ik in de Raad van Toezicht van de Internationale School voor Wijsbegeerte in

Leusden en in curatoria, die toezicht houden op het functioneren van bijzondere hoogleraren en in een flink aantal (o.a. bezwaren)-commissies.”

Een druk leven. En je woonde nog steeds in Hoorn?

“Dat werd op den duur ondoenlijk. Ik had uiteindelijk een onderkomen in een huis van een collega in Amsterdam, of ik kwam ’s avonds pas heel laat thuis. Ada en ik zijn toen naar Amsterdam verhuisd waar wij tweeëntwintig jaar recht tegenover de Oudemanhuispoort hebben gewoond.”

En toen je stopte met werken ben je weer teruggegaan naar Hoorn. Wanneer ging je met pensioen?

“In 2007. Ik was in die tijd bestuursadviseur medezeggenschap (op mijn Engelstalig visitekaartje stond ‘vicepresident’, een bedenksel van Jan-Karel Gevers) van het College van Bestuur, maar werd daarnaast in het Maagdenhuis ook hoofd van de juristen, hoofd Algemene Zaken en projectleider Hay (Invoering van gestandaardiseerde functiewaarderingen). Een goed betaald ‘manusje van alles’ heb ik het altijd genoemd. Ik had ooit bedongen een half jaar naar het buitenland te mogen,

maar dat heb ik uiteindelijk ingeleverd voor een vervroegd vertrek, omdat er in het Maagdenhuis een reorganisatie in gang werd gezet en ik mij daar niet zag terugkomen. Wel heb ik na mijn pensionering nog een klus voor het CvB gedaan; het opheffen van SISWO, een instituut op het terrein van de sociale wetenschappen.”

Hoe was je afscheidsfeest? Eigenlijk moet ik zeggen ‘afschheidsfeesten’ want je had binnen de UvA zoveel verschillende werkkringen!

“Op de laatste werkdag op het Maagdenhuis hingen overal plakaten en droeg iedereen een button met de tekst: ‘Kees is klaar’. En er was een groot feest in de hal van het Maagdenhuis. Bij Rechten was er een feest en een diner in de Grand en men had een video gemaakt van mijn laatste gang naar de faculteit te beginnen bij het station in Hoorn. En bij PSCW en Wijsbegeerte viel mijn afscheid samen met de opheffingsfeesten van die instellingen. Het was steeds een einde van een tijdperk.”

Na zijn afscheid belandde Kees zeker niet ‘achter de geraniums’. Er is familie met twee kinderen en zes kleinkinderen, een huis op Terschelling (met zoon en schoondochter) en er zijn de nodige

reizen naar het buitenland. Verder zat en zit hij in talloze bezwaren-, geschillen- en beroepscommissies. Frans vroeg hem kort na zijn pensioen om in de redactie van *de Uitdienstbode* te komen. En na het overlijden van Frans nam Kees het stokje van hoofdredacteur van hem over.

En nu ga je weer een ‘carrière sprong’ maken als voorzitter van de seniorenkring.

“Zo zou ik het niet noemen al zei een oud-collega (en nu vriend) dat ik altijd al Ruud Bleijerveld heb willen opvolgen, zo zie je maar. Ondanks mijn overgang naar het bestuur blijf ik mij wel betrokken voelen bij *de Uitdienstbode*, omdat ik vind dat het blad binnen onze kring een belangrijke verbindende rol vervult.”

Het gesprek was ten einde. Ik wierp nog een laatste blik op de mooie tuin waar de vogels ondanks de regen, af en aan vlogen. Toen ik weer in de trein zat overdacht ik mijn bezoek aan de scheidende hoofdredacteur van *de Uitdienstbode*. Weer zo’n afscheid. Deze keer welleswaar minder dramatisch dan in het geval van Frans, maar toch ... Ik werd er een beetje weemoedig van. ■

Verslag van de voorjaarsborrel

Het succes van de Kring UvA-senioren

↔ Hans de Vries

Tijdens de voorjaarsborrel van de Kring UvA-senioren in de Tolhuistuin memoreerde Ruud Bleijerveld hoe hij tien jaar geleden op verzoek van het College van Bestuur een klein team samenstelde om met een bescheiden budget vanuit het niets een club te vormen van mensen die in dienst van de UvA de pensioengerechtigde leeftijd hadden bereikt of in de toekomst zouden bereiken. Deze club moest organisatorisch in goede banen worden geleid en kreeg daarom de gedaante van een aparte kring van de Amsterdamse Universiteitsvereniging. Het team van het eerste uur werd een kringbestuur dat leden ging werven en een begin maakte met het organiseren van activiteiten voor gepensioneerde UvA-medewerkers. Ruud nam het voorzitterschap op zich. Hij kon toen nog niet vermoeden dat dat zou leiden tot een heel plezierige verlenging van zijn verbondenheid met de UvA, tot een ledental van de kring dat de vijfhonderd ver te boven gaat en tot een rijk aanbod van samenkomsten, lezingen en evenementen dat bij die leden zeer in de smaak valt. ▶

Op 20 april, tijdens die bijeenkomst in de Tolhuistuin, trad Ruud terug uit het bestuur en droeg hij het voorzitterschap over aan Kees Piena. De bestuurswisseling was een goede reden om de balans op te maken van de afgelopen tien jaar. Het besturen is in die periode vrijwel zonder wanklank verlopen. 45 keer heeft Ruud de vergaderingen voorgezeten en al die tijd ging het van een leien dakje. Gedane zaken werden besproken, nieuwe bijeenkomsten werden voorbereid, er werd een kop thee- of koffiededronken en de nodige taken werden verdeeld. Een keer in de drie maanden bijeenkomen was genoeg. Het was alsof de activiteiten spontaan tevoorschijn kwamen, en vaak was dat ook zo. Het opstellen van een jaarprogramma ging in een handomdraai. Er bestond een opvallend grote bereidheid bij UvA-medewerkers om voor de Kring UvA-senioren een lezing te geven. De concerten die het Sweelinckorkest exclusief voor de senioren gaf kwamen aan als een kostelijk geschenk en werden in grote dank aanvaard. Het gemak waarmee deuren opengingen als er een excursie moest worden georganiseerd was verrassend en hartverwarmend. Tijdens het voorzitterschap van Ruud hebben 75 kringbijeenkomsten plaatsgevonden. Die waren heel uiteenlopend van aard, vaak lezingen, maar ook regelmatig excursies, rondleidingen, museumbezoeken. Uit verschillende enquêtes onder de leden van de kring is duidelijk gebleken dat al die activiteiten konden rekenen op warme belangstelling en grote waardering. Het brede palet aan onderwerpen stelde de leden in staat om globaal op de hoogte te blijven van ontwikkelingen aan de universiteit. Tegelijk waren de bijeenkomsten ook steeds gelegenheden om oud-collega's te ontmoeten, en ook daarvan werd dankbaar gebruik gemaakt.

Toespraak door Ruud Bleijerveld

Wisseling voorzitterschap met een handdruk beklonken

De slotsom moet dan ook luiden dat de Kring UvA-senioren in alle opzichten voldoet aan de oorspronkelijke bedoeling en dat Ruud alle redenen heeft om voldaan terug te kijken op zijn voorzitterschap. Hij heeft een belangrijke bijdrage geleverd

aan het tot stand brengen van een uitzonderlijke arbeidsvoorwaarde, eentje die het dienstverband te buiten gaat, en de UvA kan bogen op een bloeiende vereniging van UvA-gepensioneerden. ■

REDACTIONEEL

⇒ Agnes Schreiner

Als een hoofdredacteur van *de Uitdienstbode* de voorzitter van de Kring UvA-senioren wordt dan heeft de redactie een probleem. Wie wordt haar i.c. zijn opvolger? Om het vertrek van Kees Piena niet te bemoeilijken heeft de redactie ervoor gekozen om uit eigen geledingen een interim naar voren te schuiven, daar niemand van ons stond te popelen om het hoofdredacteurschap op zich te nemen. Er werd naar mij gekeken. Ik ben nog maar net aangetreden, terwijl anderen veel ervaring hebben. Maar de langstzittenden in de redactie

denken eerder aan stoppen dan aan nog eens een nieuw traject in te gaan. Dan is de man/vrouw-verhouding in de huidige samenstelling ook nog eens zo dat we er goed aan doen om een vrouw aan het roer zetten – ook tussentijds. Dus, ja wat doe je dan? Ik heb ja gezegd. Schrijven, aandacht besteden aan het wel en wee van de UvA in het algemeen en van de Kring UvA-senioren in het bijzonder, kortom werken voor *de Uitdienstbode* doe ik graag. Dus ik ga met mijn mederedactieleden ervoor zorgen dat deze (intussen) verschijnt. ■

Achteraf bekend de nieuwe voorzitter van de UvA-senioren, Kees Piena, dat hij een beetje opzag tegen een lezing over Fytopathologie (18 mei jl.). "Als ik het allemaal maar kan begrijpen," zei hij. Hetzelfde gold voor velen van de andere senioren bijeen in de Academische Club: zou het niet te hoog gegrepen zijn? Martijn Rep, hoogleraar Fytopathologie spreekt er in simpele bewoordingen over. Bij zijn sollicitatie in 2000, naar een functie aan de vakgroep Plantenpathologie wist hij ook nauwelijks wat het vak inhield. Maar als microbioloog wist hij wel dat ze daar iemand met zijn kennis nodig hadden. Waar hij gelijk in kreeg. Voor het bestrijden van plantenziektes door schimmels en bacteriën heb je kennis nodig op het celniveau.

Indringer in plantencellen

Hij laat ons plaatjes zien van een schimmel die vernuftig een deel van zichzelf afscheidt en dat als een soort bolletje in een plantencel naar binnen steekt. Daarin verzamelt de indringer de suikers die hij aan zijn 'gastheer' onttrekt, om zichzelf ermee te voeden. Normaliter heeft elke plantencel receptoren die actie ondernemen wanneer ze een vreemd molecuul, een antigeen, herkennen. Zoals het staartje of flagel van een bacterie, die uit een soort eiwit bestaat. Martijn legt ons de

omgang van de belager met zijn slachtoffer aanschouwelijk uit. Zo'n virus zegt tegen de plantencel gewoon zoiets als 'ik kom alleen even kijken.' Als senior toehoorders begrijpen we meteen: die cel voelt zich dan veilig. Van de weeromstuit brengt die zijn afweerreceptoren niet in stelling en vergeet zijn celwanden te versterken. Zulke aanvallen zijn aan de orde van de dag en niet elke plant is tegen indringers bestand. Neem nu meeldauw, dat Martijn "een wollig, wit matje op een blad" noemt. Zolang er wat kamer- of tuinplanten aan ten gronde gaan, is het geen ramp. Dat wordt het wel wanneer hele velden met voedingsgewassen worden aangetast. Vooral gewassen die zo veredeld zijn, dat ze op grote schaal worden gebruikt. Met zulke monoculturen van genetisch identieke gewassen, daar voeden we de wereldbevolking mee. Wanneer die belaagd worden door infecties is de voedselproductie in gevaar. Geen

wonder dat de kweek van resistente gewassen *big business* is, met Nederland als grote speler. Zo ook Martijn Rep.

Bananenziekte

In een van zijn projecten aan de Universiteit onderzocht hij de immuniteit van bananen. Hij vertelt dat we in Europa allemaal dezelfde kloon eten van een en dezelfde soort banaan, de Cavendish. Wat inhoudt dat die zichzelf niet via zaden voortplant. Wel stamt die van een soort banaan af dat zo propvol zaden zit dat die oneetbaar is. Maar bij een kruising ging het ooit mis en ontstond de zaadloze soort die nu overal gegeten wordt. "Freaks of nature," noemt Martijn Rep ze, steriel, maar lekker eetbaar. Die vermeerderd zich zaadloos via zogeheten *suckers*. Deze bananen waren tot voor kort ideale vruchten, in zoverre geëvolueerd dat ze resistent waren tegen infecties en moeiteloos te vervoeren. Bacteriën, schimmels en virussen evolueren echter evengoed als de planten die ze proberen binnen te dringen. Wat men 'co-evolutie' noemt. Bepaalde microben blijken zover te zijn geëvolueerd, dat ze een bedreiging zijn gaan vormen. Aan Martijn de taak het immuunsysteem van de banaan zo te doorgronden dat hij weet waaraan bananencellen een indringer zouden kunnen herkennen. Ook de ziekmakers zijn onderdeel van het onderzoek: waaraan worden ze herkend? Welke eiwitten geven ze bijvoorbeeld af in welke vorm? Denk aan zoiets als het

'Freaks of nature ...'

De flagel van een bacterie kan worden herkend door immuunsystemen

(b) Flagellin monomer:

- Internal Conserved
- Surface exposed: Highly variable, carrying modifications such as glycosylation
- D2, D3, D1, D0
- Spike
- fig22
- N-terminal
- C-terminal

Antigenic for adaptive immune system in humans

Recognition determinant for race-specific perception in plant (modification by glycosylation?)

TLRS in human innate immune system

FLS2 in *Arabidopsis* defence system

Current Opinion in Plant Biology
Zipfel and Felix, *Curr. Op. Plant Biol.* (2005) 8, 353-

spike-eiwit van covid. Op basis daarvan zou men bananencellen zodanig kunnen manipuleren dat ze ook nieuwe, onbekende indringers tijdig onderscheiden en uitschakelen. Inmiddels omvat Martijns onderzoek ook tomaten en komkommers.

Monocultuur

Een monocultuur van goed eetbare bananen vormt een goed voorbeeld van een zwakke schakel in de evolutie-keten. Op het eerste gezicht lijkt zo'n populatie klonen ideaal: voedzaam en weerbaar. Wat op de korte termijn ook zo is. Maar wanneer de ziekteverwekkers zich verder ontwikkelen en zwaktes in de plant kunnen herkennen, is het gedaan met het gewas.

Nou ja, zou je kunnen zeggen, in de evolutie gaat het nu eenmaal om *survival of the fittest*. Wanneer zo'n plant te gronde gaat, was die niet opgewassen tegen de omstandigheden, hij was simpelweg niet fit. Maar zo eenvoudig ligt het niet voor Martijn Rep.

Ten eerste wordt negentig procent van de wereldbevolking ermee gevoed. Ten tweede zouden weinigen zo'n oordeel vellen wanneer de mensheid zelf in het geding is. Ja, vroeger, toen stierf bij epidemieën misschien de helft van de bevolking uit. Maar inmiddels hebben we daar antibiotica tegen ontwikkeld en vaccins. Of je in de natuur moet ingrijpen, die vraag kent geen eenvoudig antwoord. Je zou toch graag een stabiele situatie voor mensen creëren, waarbij ze niet voortdurend op hun hoede hoeven te zijn voor ziekmakende belagers.

Intelligent design

Alle organismen moeten een effectief immuunsysteem hebben. Dat is een dogma van de evolutieleer: zo zijn ze fit en kunnen zich voortplanten. Individuele mensen hebben een lerend immuunsysteem, maar planten hebben dat op het niveau van de populatie. De individuen die gevoelig zijn voor bepaalde ziektekiemen vallen uit, de ongevoelige individuen blijven over. Wanneer gewassen worden gekloond, krijg je genetisch identieke planten. De variatie stopt waardoor ook het evolutionaire proces niet meer plaatsvindt.

Alle organismen moeten een effectief immuunsysteem hebben

En dat terwijl ziekteverwekkers gewoon door evolueren. Die kunnen we met gif bestrijden maar milieu, mens en dier zijn daar niet bij gebaat. Dus is doordacht en verantwoord ingrijpen op celniveau geboden, *intelligent design* zou je het kunnen noemen, geïnitieerd door onderzoekers. Martijn roept vragen op, leidt evolutie tot vooruitgang, tot vernieuwing of succes? We denken met hem mee, boekdrukkunst ja, atoombom nee.

Vragen uit de zaal

Het is de hoogste tijd voor vragen uit de zaal, te veel om op te noemen. Zo signaleert een toehoorder een tendens sinds de tweede wereldoorlog bij voedingsgewassen in te zetten op veredeling. Staat de uniformering die op die manier ontstaat niet gelijk aan een verzwakking? Martijn Rep is het daarmee eens. Gewassen worden kwetsbaarder op die manier, binnen het evolutionaire proces zijn er geen alternatieven meer. Ook noemt hij het voorbeeld van diersoorten waarvan er nog te weinig over zijn om voor genetische variatie te kunnen zorgen. Er ontstaat inteelt waarmee de weerbaarheid wordt ondermijnd, de soort sterft uit. De vragensteller signaleert ook dat in de voormalige Sovjetunie plantenwetenschappers in conflict kwamen met de politiek. Hij vraagt zich af of dat ook hier zou kunnen gebeuren. Martijn Rep meent dat er in zo'n geval dikwijls sprake is van tegenstrijdige belangen, tussen opbrengst op de korte termijn, bijvoorbeeld via klonen, en duurzaamheid en variatie op de lange termijn. Een andere vraag gaat over de ontwikkeling in de biologie in de richting van ecosystemen. Ook vanuit die visie zijn

monoculturen niet houdbaar. Martijn Rep bevestigt dat de tegenhanger, het atomaire denken tot voor kort de overhand had. Daardoor hadden we op de korte termijn genoeg voeding, maar de nadelen worden steeds meer zichtbaar.

Een vraag wordt gesteld over mogelijke alternatieven voor het evolutieparadigma. Immers, 'succes' is een menselijke interpretatie, niet in de evolutie ingebakken. Er zijn toch verschillen in bijvoorbeeld capaciteit en complexiteit? Martijn Rep kan het alleen beamen: 'evolutie' wordt misbruikt als een competitie-model.

Wat als monogewassen verloren gaan door ziekten? Volgens Martijn gaat men op zoek naar de oorspronkelijke exemplaren: zijn er in het originele leefgebied nog varianten te vinden?

Een vragensteller brengt het dilemma naar voren om de oorspronkelijke soort 'primitief' te noemen. In tegenstelling tot latere soorten, die geëvolueerd zouden zijn. Ook bijvoorbeeld *aboriginals* in de huidige eenentwintigste eeuw zijn geëvolueerd, niet 'primitief'. Volgens Martijn Rep komt inderdaad een woord als 'primitief' voort uit een bepaalde gedachtewereld. Alsof ook dat niet het resultaat is van een paar miljard jaar evolutie.

Ook de intentionaliteit waarmee er over evolutie wordt geredeneerd, als zou dat proces op een welomschreven doel afstevenen wordt ter discussie gesteld.

Kees Piena maakt een eind aan de gedachtewisseling tussen spreker en geboeid publiek. Hij toont zich opgelucht: de spreker heeft de ingewikkelde materie toch heel toegankelijk gebracht, zodat ook hij het volgen kon. Hij overhandigt het presentje, klein als altijd, en bedankt de gastheer van de Academische Club voor zijn gastvrijheid als altijd. De hoop wordt uitgesproken dat de club nog lang mag voortbestaan. Dan volgt de borrel als altijd, ook de bittergarnituur is dezelfde als altijd. Voor ons hoeft er geen variatie. Tussen het kouten door laten we het ons goed smaken. ■

Verlag van het concert door het Sweelinck Orkest

↳ Liesbeth van Welie

Het Sweelinckorkest schonk ons een prachtige middag met een uitvoering *Con Brio*. Muziek voert je naar andere werelden en hoe meer je je daarvoor open kunt stellen zonder de hele tijd “op te letten” hoe mooier die werelden worden. Alleen al de verwijzing naar de Titanen, de zonen en dochters van Ouranos en Gaea, voert je naar hun in rotsen uitgehouwen paleizen met muren die schitteren van gepolijst obsidiaan en edelstenen, en zet je aan het denken over de fascinerende vermenging van duisternis en schoonheid. De Titanen waren scheppers van en heersers over de natuurkrachten, de zeeën, de bergen, de machtige rivieren. Hoe schitterend heeft Mahler die combinatie van schoonheid, serene rust en duistere krachten getoonzet.

Zeer bekend werk uitvoeren, zoals de vijfde symfonie van Beethoven, vraagt om een extra inspanning van een orkest om geconcentreerd te blijven, te geloven in elke noot die je speelt en beheerst te musiceren. Zulke stukken bieden daarmee een uitgelezen kans om de kwaliteit van een orkest te laten zien. “*Zeit nehmen*” roepen dirigenten dan vaak op repetities, en wat is dat Konradin Herzog weer fantastisch gelukt. Doordat er met zoveel intensiteit gespeeld werd was het alsof ik de vijfde symfonie voor het eerst hoorde, en werd ik diep ontroerd door bijvoorbeeld het prachtige tweede deel. Beethoven veranderde steeds in zijn partituren, tot ongenoegen van zijn uitgever, zoals in het programmaboekje staat, “meer transpiratie dan inspiratie”. Ik denk zelf echter dat Beethovens genialiteit hem onbegrensde ruimte bood, hoe graag zijn uitgever ook duidelijkheid wilde; voor Beethoven leek iedere nieuwe uitvoering weer een creatie te zijn. Voor de door hemzelf gespeelde pianoconcerten had hij ook de gewoonte om alleen de orkestpartituur volledig uit te schrijven. Elk jaar is

er wel een orkestlid dat – hoe goed alle andere ook spelen – iedere keer weer speciaal mijn aandacht vasthoudt met zijn of haar sprankelende techniek en muzikaliteit: dit jaar was dat de eerste dwarsfluitist!

Zowel voor Beethoven als voor Mahler is de Singelkerk toch wel aan de kleine kant, zulke stukken passen misschien beter in de ruimte van het Concertgebouw. Maar wat een genoegen om de musici van dichtbij echt aan het werk te zien. Mahler leek het orkest op het lijf geschreven en dat terwijl het me toch een flinke opgave lijkt om jonge musici een eerste deel te laten spelen met de dynamiek- aanwijzing *Langsam, schleppend, Immer sehr gemächlich*. Met zijn zeer fraaie slagtechniek en de elegantie van een danser wist Herzog echter zeer te inspireren. Bovendien stond tegenover dat eerste deel natuurlijk de boerendans in deel twee die niet alleen brutaal – maar zelfs recalcitrant werd uitgevoerd. Intussen zat ik te denken aan de tweestrijd in de negentiende eeuw tussen aanhangers van programmatische muziek en muziek zonder buitenmuzikale verwijzingen. Ontegenzeggelijk roept Mahler associa-

GEHOORD

UvA-Orkest J. Pzn Sweelinck

Dirigent: Konradin Herzog

Singelkerk, Amsterdam

Luisteraars: Kring UvA-senioren

Zondag 19 juni 2022

PROGRAMMA

Ludwig von Beethoven, *Symfonie no.5*

1. Allegro con brio
2. Andante con moto
3. Scherzo: allegro
4. Allegro: presto

Gustav Mahler, *Symfonie no.1*

1. Langsam, schleppend; Immer sehr gemächlich
2. Kräftig bewegt, doch nicht zu schnell
3. Feierlich und gemessen, ohne zu schleppen
4. Stürmisch bewegt

ties op met wandelingen door de velden in de verte, en deed zijn Dodenmars mij meteen denken aan de vaak macabere schilderijen van James Ensor. Toch zit ook het werk van Bach in de strikte zin van het woord vol buitenmuzikale verwijzingen in harmoniën, in kabbalistische getalswaarde van noten en zelfs visueel in de partituur, denk bijvoorbeeld aan de gekruiste lijnen in de partituur van het *Kreuzige* in de Johannes Passion. Maar, inderdaad, oudere muziek roept geen beelden op, veeleer contemplatie of sfeer. Over dat verschil tussen het oproepen van beelden of emoties moet ik nog eens goed nadenken.

Voorafgaande aan het concert hoorde ik een orkestvrouw verzuchten *it's always our fault!* Laat me dat idee tot slot nog even wegnemen. Wie als een havik zit te loeren op een enkele inzet die niet puntscherp is, of een orkestlijn die nauwelijks merkbaar even ietsje wankelt- en dan ook nog in een recensie wil laten zien hoe goed hij/zij het allemaal begrepen heeft- die verdient het Sweelinck (of enig ander-)orkest niet. Het vermogen om luisteraars mee te voeren naar andere werelden, daaruit blijkt muzikaliteit. En dat is het orkest met zijn onvolprezen dirigent weer schitterend gelukt! ■

Charles D. Rosecrans jr. (1920 - 1950). Col. SpaarnestadPhoto/Nationaal Archief

De andere kant

Een foto die we zelden zien. Hij ontbrak op de *Revolusi!*-licht tentoonstelling van het Rijksmuseum. Meer aandacht voor vorm en authenticiteit dan voor uitleg en begrip. Wat zien we? Het is 1949. In Tokyo protesteren Vietnamezen tegen de koloniale oorlog in Indonesië. Dr. Nguyen Rinh Nhiep, leider van een semiofficiële Vietminh-delegatie in Japan houdt op 17 januari een toespraak op een antioorlog-bijeenkomst in het Hibaya park. Naast hem twee andere leden van zijn delegatie met een rode vlag met gele ster en een groot bord met Viet-Nam. Achter de spreker staat "Merdeka". Het plakkaat links bevat 'Een boodschap voor Mr. Tojo. Beste Tojo-San: Hoewel u bent opgehangen, houden wij uw Pearl Harbor-geest hoog ...! Met vriendelijke groet, Nederlandse militaristen, Den Haag, 24 december 1947'. De datum verwijst naar een resolutie van de Veiligheidsraad voor een wapenstilstand en de vrijlating van o.a. Sukarno. Op het middelste plakkaat smeekt het liefje van een Nederlandse soldaat voorzien van een ticket voor Indonesië niet in de gereedstaande vrachtauto met het opschrift 'Nederlands kolonialisme' te stappen: 'Alsjeblieft, lieveling je gaat een doodskist in'. De cartoon vertoont verder anderen die zich naar de door Nehru georganiseerde vredesconferentie van New Delhi spoeden. De plakaten rechts zijn in het Kanji/Japans: een vertaling van de tekst over maarschalk Tojo en zijn Pearl Harbor-spirit en een oproep om uit Indonesië te vertrekken.

In Nederland demonstreerden politiek actieve Indonesiërs en met het voormalig verzet verbonden linkse groepen en individuen tegen de oorlog in Indonesië. De *ex-pemuda* Basuki Gunawan (1929-2014), sociologiestudent aan de UvA, kende uit eigen ervaring de zinloosheid van het geweld in een oorlog die veel Nederlanders bagatelliseerden. Zijn in 1953 voor het tijdschrift *De Nieuwe Stem* geschreven novelle Winarta leverde hem een eervolle vermelding op voor de Reina Prinsen Geerligsprijs. Pas zeventig jaar later werd het een bestseller. De makers van *Revolusi!* deden er niks mee. ■

Voor Oranje en het vaderland

Na terugkeer van de Tiendaagse Veldtocht werden de studenten weer verwelkomd in de Grote Geheerzaal van het Athenaeum Illustre. Prent naar Hermanus Petrus Schouten, ca 1770-1883, Collectie Allard Pierson

Na de Napoleontische oorlogen deden zich allerlei vormen van nationalisme voor, ook in onze contreien. Slechts vijftien jaar na de instelling van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden scheidden de Belgen zich om allerlei redenen van achterstelling af. Om opdeling van zijn koninkrijk tegen te gaan organiseerde Willem I in 1831 een militaire operatie, die bekend staat als de Tiendaagse Veldtocht. Aan die veldtocht deden ook studenten mee. In zelfstandige Jagerscompagnieën of door zich aan te sluiten bij bestaande schutterijen. Het aandeel Amsterdamse studenten daarin was niet bepaald prominent. Overigens lijkt geen van de Nederlandse studenten daadwerkelijk aan gevechten te hebben meegedaan.

Evenals elders leidde de terugkeer van de studenten in Amsterdam tot een 'schoone ontvangst' en een 'grootsche huldiging', getuige een citaat uit het *Jaarboek 1831*, opgenomen in *Geschiedenis van het Amsterdamsch Studentenleven, 1632-1932*: 'De Hoogleraars C.A. den Tex en D.J. van Lennep waren ten deze de tolken hunner stadgenooten. De eerste, in de groote geheerzaal van het Athenaeum Illustre een redevoering houdende bij het weder aanvangen der lessen, bedacht in eene hartelijke aanspraak de blijde terugkomst der moedige jongelingen, die voor eene wijl hunne studiën vaarwel hebbende gezegd, vrijwillige deelgenooten van den jongsten roemvollen veldtogt zijn geweest, waarna de tweede hen met een Lyrisch gedicht begroette'. Dezelfde middag werd aan de teruggekeerde student-soldaten een maaltijd aangeboden door studenten, 'die door omstandigheden waren verhinderd geworden hunnen arm aan het vaderland te wijden. Voor deze gelegenheid had J. van Lennep [MS: bedoeld is Jacob van Lennep (1802-1868), zoon van bovengenoemde hoogleraar David Jacob van Lennep (1774-

1853) en curator van het Athenaeum Illustre], eenen beurtzang vervaardigd, die weldra door den druk werd verspreid, en alzoo onze wakkere Amsterdamsche Studenten tot eene vereerende herinnering strekt.'

In zes coupletten en op de wijze van *lo vivat* bezong het lied een hartelijk welkom aan de jeugdige strijdmakkers, die hun geest weer aan de wetenschap konden wijden. Maar het verwoordde ook onvervalst de liefde voor Oranje en het vaderland, waarvoor de wapens – als het nodig mocht zijn – weer zouden worden opgepakt ter verdediging van 's lands vrijheid. Hieronder – tot slot – het derde en vijfde couplet:

*Het krijgsbedrijf
Verhardt het lijf,
Maakt krachtvol, onbevreesd.
Maar 't is de ziel, die 't heil geniet,
Dat zoete letter arbeid biedt:
Het krijgsbedrijf
Versterkte 't lijf:
Men oef'ne thands den geest.*

*Het zwaard heeft rust;
Met blijde lust
Betreên wij 't Musen koor.
Doch roept Oranje en 't Vaderland,
Wij grijpen 't staal weêr van de wand,
En voortgesneld
Naar 't oorlogsveld,
Staan wij 's land vrijheid voor.*

Dank aan onze gastheer Jan Schot

Aangezien de Academische Club op 1 juli definitief is dichtgegaan, hebben de kringleden bij de laatste daar gehouden bijeenkomst van 18 mei jl. afscheid genomen van hun gewaardeerde gastheer Jan Schot. Bij alle kringactiviteiten in de Academische Club was hij er. We konden van hem op aan.

ACTIVITEITENAGENDA

AUGUSTUS
24
woensdag

rondleiding
WG-terrein

OKTOBER
12
dinsdag

lezing
Arnoud Boot

SEPTEMBER
15
donderdag

Calluna Euving

NOVEMBER
16
woensdag

lezing Cody
Hochstenbach
(onder voorbehoud).

HOOFDREDACTEUR a.i.:

Agnes Schreiner

Eindredacteur:

Madzy Koudstaal

Redactieleden:

Menno Polak, Henriëtte Ritter,
Margot Taal

Fotografie:

Madzy Koudstaal,
tenzij anders vermeld

ONTWERP & LAY-OUT:

Liek van den Braak,
Lont - Grafisch werk

Vragen of opmerkingen?

Stuur een e-mail naar:

uva.uitdienstbode@gmail.com

of naar

kringuvasenioren-auv@uva.nl